

НОВА ІСТОРІЯ

УДК 271.222 (477.87-22-«Бедевля»)-523.6-9)
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2021.5.106>

Юрій Данилець, Олександр Монич, Надія Керецман*

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК БЛАГОВІЩЕНСЬКОГО МОНАСТИРЯ В СЕЛІ BEDŮNÁZA (БЕДЕВЛЯ) У СВІТЛІ НОВИХ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ

Анотація: У статті досліджується історичний розвиток Благовіщенського монастиря у селі Бедевля Тячівського району Закарпатської області. Огляд історіографічного матеріалу свідчить про обмежену наявність джерел по даній тематиці. Нововиявлені архівні матеріали Держархіву Закарпатської області значно доповнюють існуючу документальну базу та суттєво заповнюють існуючі білі плями в історії монастиря. Це значно корегує сталі висновки та дозволяє розширити тематичне коло досліджень чернецтва у комітаті Мараморош.

У статті, на основі нових джерел, предметно досліджуються окремі аспекти діяльності обителі в XVIII–XIX ст. Близько десятка архівних джерел вводяться до наукового обігу вперше.

Ключові слова: Мараморош, монастир, настоятель, ігумен, чернецтво, документ, храм

Дослідження церковної історії Закарпаття з кожним роком набуває все більшої популярності. Об'єктивних причин цьому є кілька. Вони пов'язані, як з поглибленим інтересом та актуалізацією вивчення церковної історії в духовних і світських школах та вузах, так і з динамічним розвитком закарпатської школи церковної історії.

Вивчати історію Церкви в цілому регіоні неможливо без дослідження витоків монашества та чернечої спадщини. Виникнення давнього чернечого життя у Мукачівській єпархії має окрему історію, проте є окремі періоди, коли монаше життя, особливо в Марамороській єпархії, зазнало особливого розвитку та становлення. Одним з таких періодів у діяльності цієї єпархії був період першої половини XVIII ст.

Загалом у Мукачівській єпархії до 1788 р., тобто до фактичного закриття монастирів імператором Францом Йосифом II, давніми монастирями вважалися: Грушівський,

---

* Данилець Юрій Васильович – кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри археології, етнології та культурології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0592-3907>; e-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua

Монич Олександр Іванович – протоієрей, кандидат богослов'я, аспірант кафедри археології, етнології та культурології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1264-2305>; e-mail: oleksandr.monych@uzhnu.edu.ua

Керецман Надія Павлівна – кандидат історичних наук, доцент; завідувач кафедри археології, етнології та культурології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8769-1649>; e-mail: nadiya.keretsman@uzhnu.edu.ua

Мукачівський, Углянський, Краснобрідський і Білоцерківський монастирі. Дослідники датують їхнє заснування приблизно XIV ст.¹ Пізніше були засновані монастирі: Боронявський (1716), Драгівський (1705), Кричівський (1693), Вільхівський (1708), Бедевлянський (1719), Бичківський (1719), Джулинський (1692), Барсанівський (1711), Євдянський (1709), Мойсеївський (1682), монастир у Вишній Вишаві (1719) і т.д.²

Загалом, протягом 1680-1720 рр. у межах означеного регіону виникло 11 нових скитів, а загальна їх кількість досягла 13-ти. Їх поява пояснюється намаганням укріпити Православну Церкву та затримати поширення унії в комітаті Мараморош³, тим більше, що *de facto* з 1690 р., хоча були й ранішні спроби, Мараморош остаточно відділився від Мукачева⁴.

Таким чином, одним з нових давніх монастирів Марамороської єпархії є чоловіча обитель на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці, що в селі Бедевля (угор. *Bedőháza*) Тячівського району Закарпатської області.

Історіографія цього монастиря є досить незначною й обмежується окремими публікаціями, однією узагальноююю монографією та предметно-тематичним каталогом документів Державного архіву Закарпатської області (далі – ДАЗО)⁵.

Розширена, фахова історія Бедевлянського монастиря станом на 2021 р. міститься у спільній монографії доцента Юрія Данильця та ієромонаха (нині архімандрита) Пімена (Мацола)⁶. Необхідно зауважити, що названа праця була схвально сприйнята історичним співтовариством, в Ужгороді була проведена солідна презентація. У 2010 р. в тодішній УУБА (Ужгородська українська богословська академія) було опубліковано брошуру без ISBN, під майже аналогічною назвою, але вже за авторства о. В. Беда та ієромонаха Пімена (Мацоли)⁷. Перший співавтор мотивував вихід даного проєкту прагненням популяризувати наукові результати випускників навчального закладу, адже о. Пімен (Мацола) в 2009 р. захистив дипломну роботу саме про монастир у с. Бедевля. Після втручання доц. Ю. Данильця та беззаперечного доведення авторських прав на частину тексту опублікованої книги, в жовтні

¹ *Василій (Пронин), архимандрит.* История Православной Церкви на Закарпатье. Свято-Николаевский Мукачевский монастырь. ОРП «Флокалма», 2009. С. 276-289.

² *Ibid.* С. 276; *Пап Степан, отець.* История Закарпаття. Т. III. Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 2003. С. 58-85.

³ *Фенич В., Цанулич О.* Малоберезнянський Свято-Миколаївський монастир та нариси Чину св.Василія Великого на Закарпатті. Ужгород: Вид-во «В. Падяка», 2004. С. 45.

⁴ *Hodinka A.* A munkácsi görög szertartású püspökség okmánytára. I. KÖT. 1458-1715. Ungvár. 1911. LVI. P. 545-546; *Гаджета Василій, Др.* Додатки к історії Русинів и руських церковей в Мараморошѣ. Студіѣ історично архивнѣ // Науковий Зборник товариства «Просвѣта» в Ужгородѣ. Рочник I. Ужгород: Книгопечатня акційного товариства «Унію», 1922. С. 159; *Атанасій В. Пекар, ЧСВВ.* Нариси історії Церкви Закарпаття. Сер. II. «Записки ЧСВВ». Секція I. Т. I: Єрархічне оформлення. Рим-Львів: Вид-во Отців Василіан «Місіонер», 1997. С. 71; *Монич Олександр, прот.* «Імстичівський екзил» в часи правління останніх православних архієреїв Мукачівської єпархії: Іоанікія (Зейкана) та Мефодія (Раковецького) // Наукові записки Богословсько-історичного науково-дослідного центру ім. архімандрита Василя (Проніна). Ужгород, 2019. № 6. С. 383-409.

⁵ *Давні монастирі Мукачівської єпархії (1360-1800).* Зведений предметно-тематичний каталог документів Державного архіву Закарпатської області. Фонд № 64, описи 1, 4, 5; Фонд № 151, описи № 1, 5, 6, 22, 25. Серія «Джерела з історії Мукачівської єпархії» / Упоряд. прот. Олександр Монич. Ужгород: РІК-У, 2021. 392 с., іл.

⁶ *Данілець Ю.В., ієромонах Пімен (Мацола).* Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у селі Бедевля. Історичний нарис. Ужгород: «Карпати», 2009. 192 с., іл.

⁷ *Бедь В., прот., ієромонах Пімен (Мацола).* Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир в селі Бедевля Тячівського району Закарпатської області. Ужгород, 2010 (на титулі 2009). 102 с.

2010 р. тираж було відкликано та додруковано третього співавтора⁸. Таким чином, була відновлена історична справедливість, хоча о. В. Бедь, крім керівництва дипломної роботою в якості консультанта, не приклав жодних зусиль для збору матеріалу та написання тексту роботи. На жаль, названі дві брошури під егідою УУБА не увійшли до каталогів бібліотек, позаяк були надруковані у 2010 р., хоч на титулі чомусь фігурував все ще 2009 р. Вважаємо, що аналогічна практика неприпустима для науки в Україні та порушує всі правила академічної добросовісності та закони про авторське право.

Окремі аспекти діяльності обителі досліджувалися: о. Михайло Лучкай⁹, о. Анатолій Кралицький ЧСВВ¹⁰, о. Василій Гаджега¹¹, о. Гліб Кінах ЧСВВ¹², О. Петров¹³, о. Василій (Пронін)¹⁴, о. Атанасій Пекар ЧСВВ¹⁵, о. Степан Пап¹⁶, Василь Пагирия¹⁷, В. Кічера¹⁸ і т.д.

Стислі історичні відомості про Бедевлянський монастир подані у туристичному проєкті «Православні монастирі Закарпаття», який станом на 2020 р. витримав вже третє видання¹⁹.

---

⁸ Бедь В., прот., Данилець Ю., ієромонах Пімен (Мацола). Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир в селі Бедевля Тячівського району Закарпатської області. Видання друге, доповнене. Ужгород, 2010 (на титулі 2009). 102 с.

⁹ Лучкай М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Деш. рукопису Ю. Сака; пер. укр. мовою А.М. Ігната; покажчик історичних осіб та назв Д.Д. Данилюка; географічний покажчик І.М. Сенька. Т. II. Ужгород: Закарпаття, 2000. 383 с., іл.; Лучкай М. Історія карпатських русинів: У шести томах / Деш. рукопису Ю. Сака; пер. укр. мовою А.М. Ігната; покажчик історичних осіб та назв Д.Д. Данилюка; географічний покажчик І.М. Сенька. Т. III. Ужгород: Закарпаття, 2002. 322 с., іл.

¹⁰ Кралицький А. Списокъ монастырей Чина Святого Василя Великого, существовавшихъ иногда въ Марамороши (въ Угорщинѣ) и истертихъ императоромъ Іосифомъ II 1788 г. // Науковий збірник видавничого літературного обществомъ Галицко-Русской матицы. Вып. I-IV. Львовъ: Въ книгопечатне Ставропигійского Института, 1865. С. 51-55.

¹¹ Гаджега Василій, Др. Додатки к исторіѣ Русинов и руськихъ церквей в Мараморошѣ. . .

¹² Кінах Гліб, о. Посищенне мараморських монастирів 1749 р. // Записки Чина Св. Василя Великого. Т. II. Вып. 1-2. Жовква, 1926. С. 105-122; Кінах Гліб, о. Посищення закарпатських монастирів ЧСВВ в рр. 1755, 1756, 1765, 1809 // Записки Чина Св. Василя Великого. Т. III. Вып. 3-4. Львів, 1930. С. 432-446.

¹³ Петровъ А. «Старая вѣра» и унія въ XVII-XVIII вв. // Матеріали для исторіи Угорской Руси. Т. I. СПб., 1905. 73 с.; Петровъ А. «Старая вѣра» и унія въ XVII-XVIII вв. Пояснительная записка // Матеріали для исторіи Угорской Руси. Т. II. СПб., 1906. 88 с.

¹⁴ Василій (Пронин), архимандрит. История Православной Церкви на Закарпатъе. Свято-Николаевский Мукачевский монастырь. ОРП «Філокаліа», 2009. 524 с.

¹⁵ Атанасій В. Пекар, ЧСВВ. Нариси історії Церкви Закарпаття. Т. III. Монаше життя. Ужгород: КП «Ужгородська міська друкарня», 2014. 224 с.

¹⁶ Пап Степан, отець. Історія Закарпаття. Т. II. Івано-Франківськ: Видавництво «Нова Зоря», 2002. 443 с.

¹⁷ Пагирия В. Монастирі Закарпаття (1360-1939). Мукачево: Видавництво Мукачівської Православної єпархії, 1994. 110 с.

¹⁸ Кічера Віктор. Заснування і діяльність монастирів чину святого Василя Великого на Закарпатті (1733-1950 роки): Автореф. дис.... к. іст. н. Ужгород: УжНУ, 2008. 23 с.; Кічера Віктор. Культурно-освітня діяльність монахів-василіан на Закарпатті в угорський та австро-угорський період // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія історія. Ужгород, 2007. Вып. 19. С. 44-48; Кічера Віктор. Оpubліковані матеріали з історії василіянського ордену на Закарпатті // Научный прогресс на рубеже тысячелетий – 2007: II Междунар. науч.-практ. конф., 1-15 июня 2007 г.: материалы докл. Днепропетровск: Наука и образование, 2007. Т. 10. С. 10-11; Кічера Віктор. Інституційна розбудова провінції чину Василіан на Закарпатті у період правління Мукачівського єпископа Андрія Бачинського (1773-1809) // Русин. 2008. № 3-4 (13-14). С. 76-83.

¹⁹ Данилець Юрій, ієромонах Пімен (Мацола). Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у селі Бедевля. Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», 2009. 189 с.; Данилець Ю.В., Пімен (Мацола), ієром. Православные монастыри Закарпатъя: Путеводитель. К.: Изд. отд.

Вивчення історичного розвитку Бедевлянського монастиря є неможливим без документів ДАЗО. Перша спроба узагальнюючої систематизації й аналізу відповідних джерел і матеріалів, як вказувалося вище, була зроблена Ю. Данильцем та о. Піменом (Мацола). Проте, незважаючи на введення до наукового обігу низки документів відомих станом на 2009 р., авторам не вдалося у той час, в силу різних причин, опрацювати весь тематичний арсенал документів, який зберігається у фондах ДАЗО.

Загалом, з періоду заснування та діяльності монастиря до його закриття у 1788 р. до авторської праці Ю. Данильця та о. Пімена (Мацоли) увійшло 19 архівних справ з фондів № 64 і № 151 ДАЗО. У даній науковій статті ми продовжуємо досліджувати тематику та вводимо до наукового обігу 9 нових архівних документів періоду XVIII – першої половини XIX ст. Мова йде про справи №№ 52, 725, 936, 1000, 1013, 1261 з фонду № 64 і справи №№ 1059, 1208, 1022 з фонду № 151.

Нововиявлені архівні матеріали доповнюють існуючу документальну базу, що у майбутньому допоможе більш поглиблено вивчити історію даної обителі. Нові архівні документи сприятимуть заповненню існуючих «білих плям» в історії монастиря, а це суттєво корегуватиме сталі висновки та дозволить розширити тематичний круг досліджень чернецтва у комітаті Мараморош загалом.

Практичним завданням розвідки є передусім введення до наукового обігу нових джерел, їхній аналіз і відтворення на їхній основі невідомих фактів. У публікації автори, спираючись на синтез нового та «старого» матеріалу, доповнюють вивчення історичного розвитку та становлення обителі у визначені хронологічні рамки.

Першим документом, в якому міститься огляд історії Бедевлянського монастиря, є «Списаніє Сѣбителей Мараморьскихъ древле бывшихъ и нынѣ остающихся», датоване 1749 р. Згідно із цим джерелом Бедевлянський монастир був заснований у 1719 р.²⁰ Головний храм монастиря, згідно опису обителі 1756 р., був посвячений на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці²¹. Отже, і монастир до його закриття у 1788 р. називався Блавищенським, а не Предтеченським.

Монастир володів значними фінансовими статками, у зв'язку з цим, місцеве населення часто брало позики від монастиря. У фондах ДАЗО виявлено договір від 19 січня 1721 р. про отримання кредиту жителем с. Бедевля Яношем Кіш від Бедевлянського монастиря під заставу землі²².

З поширенням унії та створенням у комітаті окремого «Марамороського вікаріату» у 1716–1723 рр.²³ розпочався тиск на православне духовенство, обмежувалася діяльність храмів і монастирів. У списку боржників, котрі завинили державній скарбниці податки, знаходимо 14 монастирів, серед яких був і Бедевлянський²⁴.

УПЦ, 2010. 212 с., ил.; Данилець Ю.В., Пімен (Мацола), иером. Православные монастыри Закарпаття: Путеводитель. Изд. 2-е, испр. и доп. К.: Изд. отд. УПЦ, 2012. 237 с., ил.; Данилець Ю.В., Пімен (Мацола), архим. Православные монастыри Закарпаття: Путеводитель. Изд. 3-е, испр. и доп. К.: Изд. отд. УПЦ, 2020. 264 с., ил.

²⁰ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 66. Арк. 4–4зв.

²¹ Кинах Гліб, о. Посіщення закарпатських монастирів ЧСВВ в рр. 1755, 1756, 1765, 1809. С. 439.

²² ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 52. 2 арк.

²³ Атанасій В. Пекар, ЧСВВ. Нариси історії Церкви Закарпаття. Серія II. «Записки ЧСВВ». Секція I. Т. II: Внутрішня історія. Видання друге. Рим–Львів: Видавництво Отців Василіан «Місіонер», 1997. С. 72, 74.

²⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 533. 1 арк.

На рубежі 1740-1750 рр. загострилася боротьба за землі та господарство монастиря. Є припущення, що це могло бути через той факт, що ченці відмовлялися прийняти унію з Римом²⁵. Конфлікт завершився тим, що була розпродана монастирська худоба (вівці, кози, воли). Станом на 2 січня 1742 р. управителем монастирського господарства (газдою) згадується ієрей Стефан, який, порадившись із мешканцями села, розпродав малу та велику рогату худобу²⁶.

На початку 1750-х років почалися конфлікти бедевлянських ченців з жителями навколишніх сіл. У зв'язку з приєднанням монастиря до Василіанського чину, колишні благодійники поступово почали відбирати раніше подаровані землі від обителі. Ці дії не зовсім схвалювалися місцевим населенням. У 1755 р. розпочався судовий процес, результатом якого стало повернення земель ченцям монастирів, серед яких був і Бедевлянський²⁷.

У 1758 р. Мукачівський греко-католицький єпископ Андрій Бачинський видав грамоту, згідно з якою марамороські монастирі, включно з Бедевлянським, отримали значні земельні володіння²⁸.

Важливим документом про соціально-економічне становище монастиря на рубежі XVIII ст. є грамота від 16 листопада 1756 р. про підтримку обителі дворянами (феодалами/поміщиками) Марамороської жупи. Документ проливає світло на діяльність монастиря у цей період. Із джерела ми дізнаємося ім'я одного із ченців обителі, довідуємося про факт безпосередньо нагляду світської влади Марамороського комітату за життям монастиря, тиск на ченців тощо²⁹.

З архівних джерел, які датуються XVIII ст., дізнаємося імена бедевлянських ченців і настоятелів монастиря. Ними у 1719-1745, 1756 і 1757 роках були: монах Феоділакт (Феодор Дубанович), засновник і перший настоятель монастиря, наступний настоятель обителі ієрей Стефан і монах Симеон (Івашкович). У 1756 р. у списку насельників значиться – ігумен Манасія Пукач, намісник – Амвросій Телепчик, Іона Туроці та ієродиякон Севастіан Малик³⁰. У 1757 р. згадуються ігумен Макарій Шугайда, намісник Іона Туроці, Боніфатій Грецула, Севастіан Малик, Іларіон Висоцький³¹. Станом на 1766 р. у Бедевлі проживало 3 ченці: Гедеон Данильчак – ігумен, Аліпій Боянович та Анатолій Гоц³².

Відповідно до повідомлення окружного начальника Марамороської жупи у м. Сигот від 21 листопада 1769 р., Бедевлянський монастир отримав значні фінансові відшкодування за нанесення господарських збитків³³. У 1772 р. настоятель Бедевлянського монастиря отримав дозвіл на освячення храму в с. Угля³⁴, що говорить про особливий статус обителі та її очільника.

---

²⁵ Данилець Ю.В., ієромонах Пімен (Мацола). Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у селі Бедевля. С. 14.

²⁶ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 66. Арк. 4зв.

²⁷ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 491. Арк. 1-2.

²⁸ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 534. Арк. 1.

²⁹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 1465. Арк. 1.

³⁰ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 5. Спр. 135. Арк. 4зв.

³¹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 504. Арк. 2.

³² ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 668. Арк. 1.

³³ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 725. 1 арк.

³⁴ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 755. 1 арк.

Перед закриттям марамороських монастирів (Угтя, Бороняво, Бедевля, Вільхівці, Бичків, Драгово, Кричово) у них нараховувалося всього 12 ченців³⁵. З 11 травня 1780 р. по 9 серпня 1780 р. в Імстичівському, Мукачівському, Боронявському, Угтянському, Березнянському та Бедевлянському монастирях був проведений інвентарний опис майна³⁶. Нами виявлено й опрацьовано фінансові звіти Краснобрідського та Бедевлянського монастирів, які датуються 1 червня 1782 р.³⁷

Із прохання жителів с. Бедевля до настоятеля Мукачівського монастиря, яке датується 1783 р., ми довідуємося ім'я останнього настоятеля обителі – Софронія Базиловича³⁸.

З періоду закриття монастиря, 1788 року, зберігся документ, згідно якого монастирі у Бедевлі, Бороняві й Угті отримали право використовувати сіль з солерудників Мараморошу³⁹. У фондах ДАЗО також зберігається інвентарний опис майна Бедевлянського монастиря, складений 11 червня 1788 р.⁴⁰

Відмітимо, що закриття та ліквідація чернечих осередків проходила поетапно. Все готувалося заздалегідь. Документи свідчать, що закриття монастирів не було спонтанним явищем. Державна влада скрупульозно вивчала та перевіряла документи, піддавалися їх систематизації та всебічному аналізу⁴¹. По кожній ліквідованій обителі або чинному монастирю складалася детальна інвентаризація, проводилася ревізія й аудит усіх фінансових документів і монастирських маєтностей⁴².

Процес закриття монастирів відбувався за правління Мукачівського єпископа Андрія (Бачинського), який звичайно не зміг зупинити секуляризаційні реформи. Під час його діяльності значно зменшується кількість відпустових свят та обителей⁴³. «У реляції до королівської губернської ради від 25 серпня 1784 р. Мукачівський єпископ Андрій Бачинський вів мову загалом про марамороські монастирі й не перераховував їх назви. Натомість архієрей писав, що народ їх монастирями тільки називає, а на ділі це, певніш, майорні чи пустині, які можуть утримувати хіба по 2–3 ченці. Отож, з наказу вищезгаданої ради № 4622/42.211 від 4 листопада 1789 р. ці дрібні монастирі закрили»⁴⁴.

Частина давніх монастирів самоліквідувалася ще до їхнього офіційного закриття, наприклад, обителі в селі Заріччя⁴⁵, Кричево⁴⁶ й ін. Тобто, по факту в 1788 р. іноді закривали

---

³⁵ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1174. 2 арк.

³⁶ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 936. 22 арк.

³⁷ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1000. 5 арк.

³⁸ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1013. 2 арк.

³⁹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1198. 2 арк.

⁴⁰ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 5. Спр. 270. Арк. 5–5зв.

⁴¹ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 1. Спр. 3286. 10 арк.; Спр. 3352. 4 арк.; Спр. 3353. 9 арк.

⁴² *Чорний Модест*. Австрійська секуляризаційна реформа у Львові: міфи і реалії // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. 2012–2013. Вип. 13–14. С. 319.

⁴³ *Василий (Пронин), архимандрит*. Вказ. праця. С. 344–347.

⁴⁴ *Мороз Володимир*. Світильник віри: історія Боронявського монастиря на тлі епох. Видавництво Українського католицького університету. Львів, 2017. С. 37.

⁴⁵ *Монич О.І.* Миколаївський монастир у селі Alsó Karaszló (Заріччя) (за документами Державного архіву Закарпатської області) // Архіви України. 2019. № 2 (319). Квітень – Червень. С. 167–186.

⁴⁶ *Монич Олександр, протоієрей*. Нескорена Правда: нариси з історії Кричівського монастиря. Ужгород: ТДВ «Патент», 2018. 160 с., іл.

вже недіючі монастирі. Деякі монастирі зазнали процесу злиття з іншими, потужнішими монастирями. Наприклад, до Імстичівського монастиря в 1760 р. був приєднаний той же Зарічанський, – пізніше Боронявський монастир⁴⁷, який згодом був все-таки збережений, як самостійний⁴⁸.

Загалом, у фондах ДАЗО є кілька ключових справ, зміст яких знайомить нас практично з покроковим процесом закриття монастирів, у тому числі і Бедевлянського. Мова йде про такі справи, як: «Справа про ліквідацію монастирів ордену Василіан в Марамороській жупі»⁴⁹, «Справа про ліквідацію 4-х монастирів ордену Василіан в Марамороській жупі в с. Угля, с. Боронява, с. Бедевля і с. Барцанфалва»⁵⁰ та «Справа про розпуск монастирів ордену Василіан в Марамороській жупі в зв'язку з розпорядженням короля Угорщини Йосипа II»⁵¹.

Загалом, у 1788 р. було закрито 17 монастирів, а саме: у Бороняві, Драгові, Кричові, Вільхівці, Бедевлі, Білій Церкві, Бичкові, Барсанові, Джуліні, Мойсеєві, Вишній Вишаві, Грушеві, Сочалові, Заріччі, Углі та Євдянська обитель⁵².

З нововиявлених документів дізнаємося, що після закриття Бедевлянського монастиря його майно було передано місцевій парафії. Про це йдеться у таких документах: «Розпорядження Угорського королівського намісництва про передачу майна ліквідованого монастиря ордену Василія в с. Беде місцевій греко-католицькій громаді і листування з цього питання» (03.02.1802 – 05.03.1802)⁵³, «Справа про передачу майна ліквідованого монастиря ордену Василія с. Беде місцевій церковній парафії» (09.07.1803 – 13.12.1803)⁵⁴ та «Опис нерухомого майна колишнього монастиря ордену Василія Великого поблизу с. Беде» (01.03.1843 – 22.03.1843)⁵⁵.

Відродження Бедевлянського монастиря розпочалося на початку 1920-х рр. ХХ ст.⁵⁶ Головним ініціатором відновлення чернечого життя у с. Бедевля та багаторічним духівником монастиря того часу був відомий подвижник благочестя Православної Церкви на Закарпатті, архімандрит Боголіп (Церковник)⁵⁷. З періоду відновлення діяльності чоловічого монастиря в с. Бедевля відомо, що у 1928 р. до села був перенесений Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий скит з с. Дубове⁵⁸. Цей скит і став основою сучасного Бедевлянського монастиря.

---

⁴⁷ Мороз Володимир. Вказ. праця. С. 38.

⁴⁸ Кічера В. Інституційна розбудова провінції чину Василіан. С. 77; Атанасій В. Пекар, ЧСВВ. Нариси історії Церкви Закарпаття. Т. III. С. 70; Мороз Володимир. Вказ. праця. С. 38-45.

⁴⁹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1291. 97 арк.

⁵⁰ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1261. 16 арк.

⁵¹ ДАЗО. Ф. 64. Оп. 1. Спр. 1170. 28 арк.

⁵² ДАЗО. Ф. 151. Оп. 12. Спр. 2571. Арк. 4-4зв.; Кралишукій А. Вказ. праця. С. 51-55; Шематизм руссаго иночествующаго духовенства въ Угрії на 1873 годъ. Съ короткимъ историческимъ очеркомъ монастырей тогоже. Унгварь, 1872. С. 14-15.

⁵³ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 6. Спр. 1059. 16 арк.

⁵⁴ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 6. Спр. 1208. 9 арк.

⁵⁵ ДАЗО. Ф. 151. Оп. 9. Спр. 1022. 7 арк.

⁵⁶ Данилець Ю.В., ієромонах Пімен (Мацола). Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у селі Бедевля... С. 24-42.

⁵⁷ Ibid. С. 50-51.

⁵⁸ Ibid. С. 60.

12 липня 1953 р., згідно розпорядження керуючого Мукачівською єпархією, Преосвященнішого Іларіона (Кочергіна), Свято-Предтеченський чоловічий скит у с. Бедевля був ліквідований, а його насельники переселялися до Терезіанського Свято-Преображенського монастиря⁵⁹. Новітня історія Бедевлянського монастиря розпочалася у часи незалежності. Відповідно до розпорядження керуючого єпархією єпископа Євфимія (Шутака) від 22 червня 1992 р. почалося відновлення чоловічого монастиря в с. Бедевля⁶⁰. Сьогодні чоловічий монастир у с. Бедевля є одним з видатних історичних чернечих центрів Православної Церкви на Закарпатті.

Таким чином, Бедевлянський монастир є одним з давніх монастирів як Мукачівської, так і Марамороської єпархії. Його заснування датується 1719 р. Не викликає сумніву той факт, що обитель, як і інші чернечі осередки на початку XVIII ст., була заснована для посилення супротиву унії, яку поступово впроваджували у Марамороському комітаті Мукачівські єпископи та вікарії з 1715-1716 рр.

Діяльність монастиря була короткотривалою. Після створення Мукачівським єпископом Геннадієм Бізанцієм у 1723 р. Марамороського унійного вікаріату, монастир, який володів значними земельними ділянками, став предметом зазіхань з боку місцевої знаті. За весь період існування в обителі постійно проживала мала кількість насельників. У цілому місійну діяльність монастиря важко назвати визначною, хоча її настоятелями були відомі в історії чернецтва Закарпаття ігумени, наприклад: Манасія Пукач, Макарій Шугайда, Боніфатій Грецула й інші. Внаслідок секуляризаційної реформи імператора Йосипа II у 1788 р. Бедевлянський монастир разом з іншими відомими чернечими центрами було ліквідовано.

Опрацьовані джерела та література дозволяють стверджувати, що вживана на сьогодні назва монастиря – Свято-Іоанно-Предтеченський, не є автентичною. Згідно першоджерел перший храм монастиря був освячений на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці. Отже, від своїх початків монастир мав іншу назву, яка у часі була видозміненою. Дев'ять виявлених та опрацьованих архівних джерел суттєво доповнюють існуючу історіографію та відомості про монастир. Загалом, публікація нових джерел значно розширює коло дослідження чернецтва в комітаті Мараморощи у XVIII столітті.

Yuriy Daniletz, Oleksander Monich, Nadiya Keretzman

Historical Development of Annunciation Monastery in Village of Bedóháza (Bedevlya) in the Light of the New Archived Documents

Abstract: The article examines the history of Annunciation Monastery in the village of Bedevlya, located in Tyachiv Region of Transcarpathia, Ukraine. The ancient monastery was and remains one of the centers of monastic life in Maramorosh. A review of historiographical material indicates a limited availability of the sources on this theme.

---

⁵⁹ ДАЗО. Ф. Р-1490. Оп. 4д. Спр. 14. Арк. 99.

⁶⁰ Данилець Ю.В., ієромонах Пімен (Мацола). Православний Свято-Іоанно-Предтеченський чоловічий монастир у селі Бедевля... С. 86.

A monastic center is considered to one of the oldest diocese of Maramorosh. A monastery was founded in a defining period of ratify the union. In 1716-1723 in committee of Maramorosh the Union Bishop of Mukachevo Hennadiy Bizantziy considerably strengthens the jurisdiction presence. As a result of these in 1723 it was created the union vicariate, the center of which was in Siget.

In these conditions, at the beginning of the XVIII century in the Maramorosh region begins the mass opening of monasteries, which was dictated by those who were against the union. Among other monasteries, in 1719 a monastic monastery was founded in the village Bedevlya. The monastery has never been crowded, but its history has occupied a prominent place in ecclesiastical chronicles, studies and monographs.

In the era of enlightened absolutism, as a result of the secularization reform of Emperor Joseph II in 1788, the Bedevlya Monastery was liquidated with other well-known monastic centers.

Today the name of the monastery is St. John the Baptist but isn't an authentic.

According to primary sources, the first temple in the monastery was consecrated in honor of the Annunciation of the Blessed Virgin, and therefore the name of the monastery was appropriate.

The newly discovered archival materials of the State Archives of Zakarpatska Oblast (Transcarpathia Region) significantly complement the existing documentary base and substantially fill in the existing white spots in the history of the monastery. The latter fact makes considerable corrections to the consistent conclusions and allows to expand the monasticism research issues in the Maramorosh region in general.

The article studies some aspects of the monastery activity in the XVIII-XIX centuries by using the new sources in the research. Nine discovered archival sources have been introduced into scientific circulation for the first time.

Keywords: Maramorosh, monastery, prior, abbot, monks, document, church